

Evaluatie van het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen (FWO)

Managementsamenvatting | 8 juli 2023

In opdracht van

Vlaamse overheid – Departement Economie,
Wetenschap en Innovatie
Koning Albert II-laan 35 bus 10
1030 Brussel

IDEA
CONSULT thinking ahead

member of

IDEAGROUP

Deze studie werd uitgevoerd door:

Kristof Mertens
Miriam Van Hoed
Elisabeth Abraham
Ophelia Bostyn

Jozef II-sstraat 40 B1
1000 Brussel

T: +32 2 282 17 10
info@ideaconsult.be

www.ideaconsult.be

IDEA
CONSULT thinking ahead

member of

IDEAGROUP

1 / Beleidscontext van de evaluatie van het FWO

Het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen (FWO) wordt gevat door het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid (W&I-decreet). Tussen het FWO en de Vlaamse Gemeenschap is een samenwerkingsovereenkomst (SWO) afgesloten voor de periode 2019-2023. Het W&I-decreet en de SWO¹ voorzien dat er in 2023 een evaluatie van het FWO plaatsvindt. De evaluatie omvat zowel een ex-postluik als een ex-anteluik.

De evaluatie van het FWO vond plaats in de periode januari-juni 2023. Conform de evaluatiepraktijk die het Departement EWI hanteert, werd de evaluatie begeleid door een stuurgroep². De rol van de stuurgroep was zowel het bewaken van de kwaliteit als de voortgang van de evaluatie van het FWO, evenals erop toe te zien dat de uitvoering van de opdracht resulteert in concrete aanbevelingen. Gedurende de evaluatie heeft IDEA Consult verschillende keren de aanpak en de voortgang ervan besproken met de stuurgroep en heeft de stuurgroep zowel commentaar geleverd op de ontwerprapportage als deze finaal gevalideerd.

2 / Het FWO als centrale spil in de onderzoeksfinanciering in Vlaanderen

Als één van de belangrijkste instrumenten met het oog op het ondersteunen van fundamenteel onderzoek aan de universiteiten, vervult het FWO een centrale rol in de onderzoeksfinanciering op competitieve basis in Vlaanderen. De basisopdracht van het FWO is erop gericht om, op basis van excellentie en interinstitutionele competitie, financiële steun toe te kennen aan onderzoekers in Vlaanderen en dit voor het uitvoeren van fundamenteel onderzoek³, het strategisch basisonderzoek⁴, het klinisch-wetenschappelijk onderzoek⁵ en tenslotte

¹ Het W&I-decreet bepaalt dat er vijfjaarlijks een evaluatie moet gebeuren, de SWO bepaalt de exacte timing van deze evaluatie.

² De stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers de afdeling Strategie en Coördinatie (evaluatiecel) en van de afdeling Onderzoek (dossierbehandelaars voor het FWO) zijn opgenomen. Verder wordt een vertegenwoordiger van de bevoegde minister in de hoedanigheid van waarnemer opgenomen in de stuurgroep. De externe consultant wordt uitgenodigd om deel te nemen aan de stuurgroep maar maakt er geen deel van uit.

³ In art. 2 9° van het W&I-decreet wordt fundamenteel onderzoek omschreven als: "Experimentele of theoretische werkzaamheden die in de eerste plaats tot doel hebben om nieuwe kennis te vergaren over fundamentele die aan de verschijnselen en waarneembare feiten ten grondslag liggen zonder daarbij een specifieke toepassing of een specifiek gebruik op het oog te hebben."

⁴ In art. 2 10° van het W&I-decreet wordt strategisch basisonderzoek omschreven als: "kwalitatief hoogwaardig generisch onderzoek, dat beoogt wetenschappelijke of technologische capaciteit op te bouwen als basis voor economische en/of maatschappelijke toepassingen die bij de aanvang van het onderzoek nog niet duidelijk zijn gedefinieerd en alleen effectief kunnen worden ontwikkeld met vervolgonderzoek."

⁵ Dit wordt in het W&I-decreet niet gedefinieerd.

voor de aanschaf van onderzoeksinfrastructuur⁶ en het beheer van grote rekencapaciteit in Vlaanderen. Tabel 1 geeft een samenvatting van de karakteristieken van het FWO volgens de huidige bepalingen.

Tabel 1: Karakteristieken FWO

Topic	Omschrijving
Missie en strategische doelen	Het FWO bevordert het fundamenteel wetenschappelijk onderzoek in alle wetenschappelijke disciplines in de Vlaamse universiteiten, met inbegrip van samenwerkingsverbanden tussen universiteiten en andere onderzoeksinstituten, in het bijzonder door financiële steun te verlenen aan onderzoekers en onderzoeksprojecten op basis van wetenschappelijke competitie en rekening houdend met internationale kwaliteitsmaatstaven. Deze missie is in de samenwerkingsovereenkomst 2019-2023 aangevuld met 5 strategische doelstellingen, die elk nog verder zijn opgedeeld in 17 operationele doelstellingen (waaraan streefdoelen werden gekoppeld): SD1: Van excellentie tot doorbraak SD2: Duidelijke en vlotte procedures SD3: In Europa en de wereld SD4: Open wetenschap SD5: In de samenleving Deze strategische doelstellingen zijn verder uitgewerkt in de samenwerkingsovereenkomst en het FWO-beleidsplan.
Taken	▶ Het steunen van individuele onderzoekers met predoctorale mandaten, postdoctorale mandaten en werkingstoelage voor sabbatverlof; ▶ Het steunen van onderzoeksploegen met onderzoeksprojecten en netwerkmiddelen, zoals junior en senior onderzoeksprojecten fundamenteel onderzoek (FO), onderzoeksprojecten strategisch basisonderzoek met economische en maatschappelijke finaliteit (SBO-E en SBO-M), toegepast biomedisch onderzoek (TBM), Odysseusprogramma, Excellence of Science (EOS), European Research Council (ERC) runner-up projecten en intra- en extra-Europese onderzoeksprojecten; ▶ Financiering van onderzoeksinfrastructuur (middelzwaar, zwaar, internationaal); ▶ Het bevorderen van internationale projectsamenwerking via het Money follows Cooperation principe⁷, Weave⁸ en de extra-Europese onderzoeksprojecten ▶ Het stimuleren van internationale mobiliteit, internationale contacten en samenwerkingsverbanden, zowel uitgaand als inkomend; ▶ Het stimuleren van deelname aan EU-programma's (FWO ook als NCP); ▶ Het verlenen van wetenschappelijke prijzen; ▶ Het aantrekken en terughalen van toptalent naar Vlaanderen met het Odysseus programma; ▶ Het uitrollen van het Vlaams Supercomputer Centrum (VSC).
Organisatiekader	Het organisatiekader van het FWO bestaat uit: ▶ Het dagelijks bestuur;

⁶ In art. 2 15° van het W&I-decreet wordt onderzoeksinfrastructuur omschreven als: "de faciliteiten en bronnen die het verrichten van grensverleggend en strategisch basisonderzoek bevorderen, daaronder onder meer begrepen wetenschappelijke infrastructuur, collecties, natuurlijke habitats, corpora en databanken, met inbegrip van de digitale ontsluiting ervan."

⁷ Hierbij kunnen er middelen van het FWO bij een buitenlandse affiliatie worden gealloceerd. Ook andere landen (bv. de benchmarklanden of omliggende landen) werken zo.

⁸ Sinds 2021 vervangt Weave (Multilaterale Lead Agency Procedure of LAP) de eerdere LAP-akkoorden. Weave is een bottom-up cross-Europees initiatief, opgezet door Europese onderzoeksfinancierders om excellente gezamenlijke Europese onderzoeksprojecten te ondersteunen over de nationale en regionale grenzen heen.

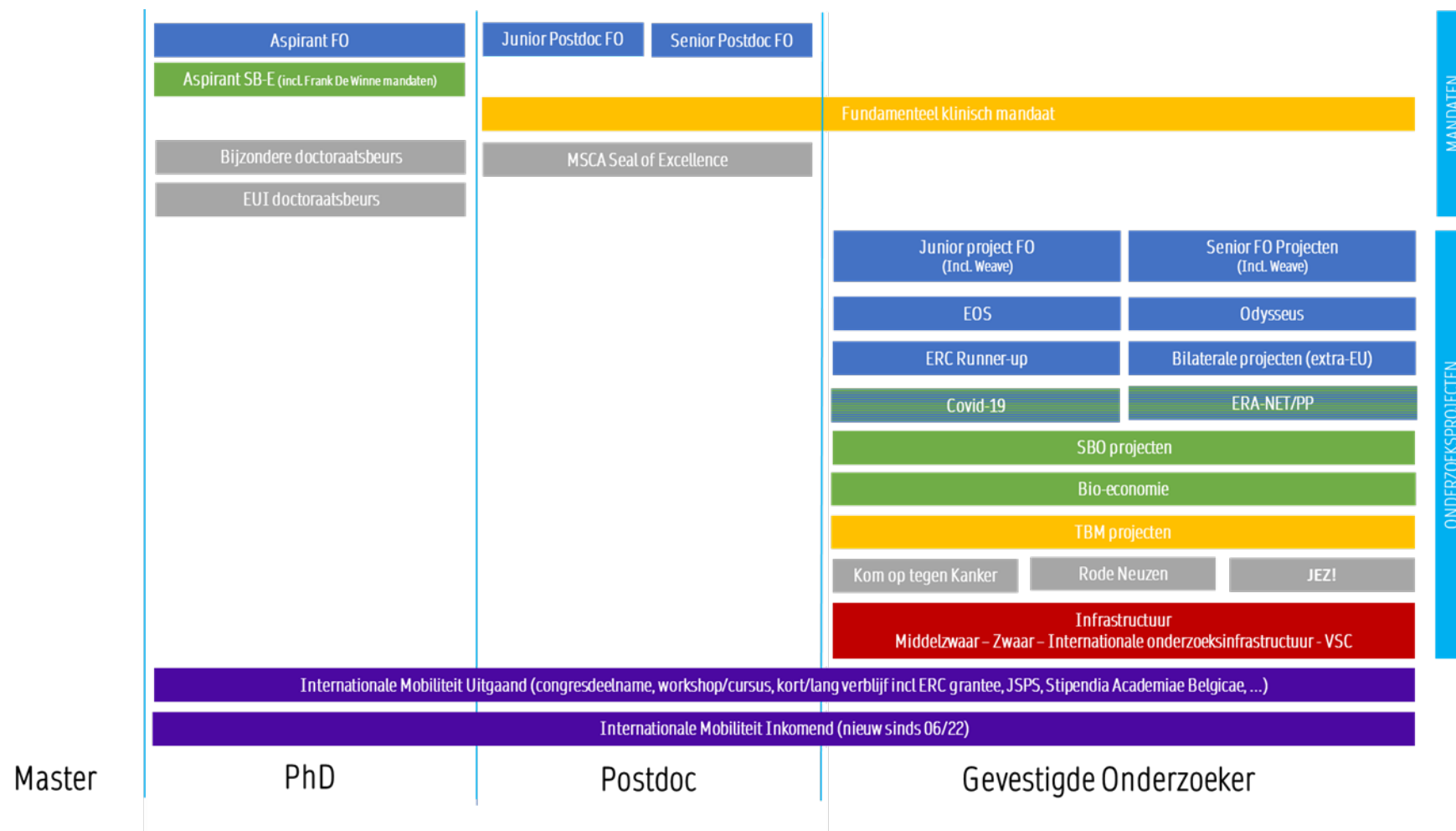

Topic	Omschrijving
	▶ De raad van bestuur (met leden uit elke Vlaamse universiteit aangevuld met één lid uit de strategische onderzoekscentra SOC's (die de 4 SOC's vertegenwoordigt), vier onafhankelijke bestuurders en 2 waarnemers vanuit de Vlaamse overheid); ▶ De FWO-administratie; ▶ De werkgroep onderzoeksbeleid; ▶ Expertpanels (bv. 31 vakspecifieke en 1 interdisciplinair voor het fundamenteel onderzoek). Aanvullend zijn er nog een aantal comités werkzaam, zoals het auditcomité en het benoemings- en remuneratiecomité.
Performantie-indicatoren	Conform de samenwerkingsovereenkomst tussen de Vlaamse Gemeenschap en het FWO worden de strategische en operationele doelstellingen opgevolgd aan de hand van een set van 17 streefdoelen.
Financiering	Het FWO ontvangt jaarlijks middelen van de Vlaamse overheid. Een deel omvat de basisfinanciering van het FWO, een ander deel van de financiering wordt verstrekt voor oproepen binnen specifieke programma's (bv. Odysseusprogramma, EOS onderzoeksinfrastructuren, internationale wetenschappelijke samenwerking). Er wordt voor deze financiering ook rekening gehouden met de beheerskosten van het FWO en de overheadkosten van de universiteiten. Het FWO ontving een totale subsidie (vastleggingskredieten, incl. apparaatskrediet) van ongeveer 361 miljoen EUR in 2019, 380 miljoen EUR in 2020, 503 miljoen EUR in 2021, 503 miljoen EUR in 2022 en 434 miljoen EUR in 2023. Gemiddeld bedroeg het vastleggingskrediet op jaarbasis 434 miljoen EUR in de periode 2019-2023. De financiering van de Vlaamse overheid wordt verder aangevuld wordt met externe bronnen (bv. federale overheid, giften bedrijven en particulieren, ...).
Rapportering	De rapporteringsverplichtingen van het FWO zijn opgenomen in de samenwerkingsovereenkomst. Jaarlijks dient het FWO een gedetailleerd jaarverslag op te stellen en een bestedingsanalyse te maken van de gefinancierde initiatieven. Elk jaar wordt een begroting opgesteld voor het volgende jaar.
Bronnen	▶ Samenwerkingsovereenkomst 2019-2023 tussen de Vlaamse Gemeenschap en het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen (FWO) ▶ Website FWO (www.fwo.be)

Een ander basiskenmerk van de FWO-financiering is dat onderzoekers tijdens hun **ganse onderzoeksloopbaan** (van startende PhD-onderzoeker tot gevestigde onderzoeker/prof) en voor verschillende types van onderzoek (fundamenteel onderzoek, strategisch basisonderzoek, onderzoeksinfrastructuur, ...) terecht kunnen bij het FWO voor het verkrijgen van onderzoeksfinanciering. In **Figuur 1** worden de belangrijkste FWO-financieringsinstrumenten bevattelijk samengebracht volgens de verschillende fases in de onderzoeksloopbaan.

Figuur 1: Belangrijkste FWO-financieringsinstrumenten doorheen de onderzoeksloopbaan

Bron: IDEA Consult op basis van FWO-website, kleurcode geeft het type onderzoek aan: fundamenteel onderzoek, strategisch basisonderzoek, klinisch of biomedisch onderzoek, onderzoeksinfrastructuur, overige instrumenten en tenslotte internationale mobiliteit.

3 / Opzet van de evaluatie van het FWO

De beleidsnota EWI 2019-2024 bepaalt de volgende uitgangspunten voor evaluaties vanaf 2020:

- ▶ De evaluatie omvat zowel een ex-post- als een ex-ante luik met een goede balans tussen beide;
- ▶ De evaluatie van het FWO en haar portfolio aan instrumenten dient ook rekening te houden met het systeem perspectief, uitgaande de relevante Vlaamse, maar ook Europese en internationale beleidskaders en hun doelstellingen;
- ▶ Alle evaluatiebepalingen (uit de regelgeving) dienen aan bod te komen;
- ▶ Evolutie en innovatie dienen ingebouwd te worden in de evaluatie.

Deze uitgangspunten vertalen zich naar een geïntegreerde benadering voor dit evaluatierapport.

Meer concreet bestaat de evaluatie uit:

- ▶ Een ex-postanalyse voor de periode 2019-2023;
- ▶ Een ex-anteanalyse voor de periode 2024-2028;
- ▶ Conclusies, een SWOT-analyse en aanbevelingen.

Ook houdt de evaluatie rekening met volgende dimensies/evenwichten:

- ▶ Een evenwicht tussen het intern en extern perspectief;
- ▶ Het perspectief van de organisatie op zich en het systeem perspectief;
- ▶ Een regionaal, nationaal, Europees en internationaal perspectief.

Voor de evaluatie maakte IDEA Consult gebruik van een mix van methoden ('triangulatie'), om de verschillende evaluatievragen te beantwoorden en een volledig en diepgaand inzicht te vergaren in de werking van het FWO. De volgende methodieken werden ingezet:

- ▶ Documentanalyse;
- ▶ Diepte-interviews met 42 stakeholders;
- ▶ Focusgroepen met onderzoekers en panelleden;
- ▶ Toekomstgerichte beleidsworkshop;
- ▶ Benchmarkanalyse met 3 zusterinstellingen van het FWO (SNSF - Swiss National Science Foundation in Zwitserland, SRC - Swedish Research Council in Zweden en FWF - der Wissenschaftsfonds in Oostenrijk).

4 / Evaluatieconclusies

ROL EN WERKING VAN HET FWO

- ▶ Algemeen leverde het FWO in de voorbije periode een sterke bijdrage aan de realisatie van de W&I-beleidsdoelstellingen, zoals bepaald in het Vlaamse regeerakkoord 2019-2024 en de beleidsnota EWI 2019-2024. Verschillende van deze beleidsdoelstellingen werden ook opgenomen als strategische of operationele doelstellingen en streefdoelen in de samenwerkingsovereenkomst. Het FWO heeft elk van de beleidsdoelstellingen waarvoor zij de hoofdverantwoordelijkheid had, uitgebreid opgevolgd, voor zowel het Vlaamse als het internationale W&I-beleid. Ook heeft het FWO actief bijgedragen aan verschillende W&I-beleidsdoelstellingen met een gedeelde verantwoordelijkheid tussen de Vlaamse overheid, de kennisinstellingen en het FWO, onder meer op vlak van:

- Onderzoeksinfrastructuur, onder meer door een actieve bijdrage aan de ontwikkeling van de Vlaamse roadmap voor internationale onderzoeksinfrastructuur en een optimalisatie van het beheer van het programma voor middelzware onderzoeksinfrastructuur.
 - Open Science: het FWO zette sterk in op de beleidsdoelstellingen omtrent Open Science (bijvoorbeeld initiatieven voor het FRIS-portaal en het Data Management Plan), maar tegelijk moet het FWO hier rekening houden met het draagvlak en het tempo van de kennisinstellingen en onderzoekers.
 - Wetenschapscommunicatie en Citizen Science: het FWO voerde in de voorbije jaren verschillende initiatieven uit, gericht op de stem van de onderzoeker en de meerwaarde van wetenschap voor het brede publiek, het verlagen van de drempel naar wetenschapscommunicatie en Citizen Science. Wel ontbreekt nog helderheid over de positionering van het FWO ten aanzien van andere Vlaamse actoren die zich inspannen voor wetenschapscommunicatie.
- De operationele werking van het FWO verloopt uiterst vlot en efficiënt. Dat blijkt uit de volgende punten:
- Stakeholders, alsook een externe evaluatie door True Colours in 2022, geven aan dat de bestuurs- en beleidsorganen algemeen goed en collegiaal functioneren. Wel gaat de grote nadruk van de raad van bestuur op haar toezichhoudende rol mogelijk ten koste van ruimte voor een meer strategische focus. Ook bestaat nog enigszins onduidelijkheid over de juiste positionering van de werkgroep onderzoeksbeleid in de governancestructuur van het FWO (hoewel dit in het huishoudelijk reglement gedetailleerd wordt toegelicht) en over de mate waarin alle stakeholders, in het bijzonder de onthaalinstellingen, voldoende gehoord worden binnen de bestuursorganen van het FWO.
 - De FWO-administratie werkt als een goed geoliede machine met een professionele, performante en klantgerichte dienstverlening. Ze slaagt erin om jaarlijks een 5.000-tal aanvragen voor financiering van onderzoekers op een efficiënte manier te behandelen, zelfs tijdens de coronapandemie. Deze efficiëntie en effectiviteit wordt weerspiegeld in het lage overheadpercentage waarmee het FWO haar werking garandeert, en wordt bevestigd door alle stakeholdergroepen, inclusief onderzoekers en expertpanelleden.
 - Ter erkenning van de inspanningen van het FWO op vlak van extern personeelsbeleid vernieuwde de Europese Commissie het label 'HR Excellence in Research'. Het FWO heeft aandacht voor flexibiliteit en brede mogelijkheden voor de gehele loopbaan van onderzoekers. Het FWO voerde veranderingen door voor intersectorale mobiliteit, maar er blijft ruimte om dergelijke mobiliteit nog verder te ondersteunen. Op vlak van het welzijn van onderzoekers en hun mentale kwetsbaarheid, in het bijzonder bij startende onderzoekers, dient het FWO verder waakzaam te blijven, maar ligt de primaire verantwoordelijkheid volgens stakeholders bij de onthaalinstellingen.
- Het FWO gaf opvolging aan alle aanbevelingen uit het evaluatierapport van 2018. Voor aanbevelingen met een meer strategisch karakter of met een implicatie van meer openheid t.a.v. bestaande of nieuwe doelgroepen, kan de opvolging als eerder behoudsgezin beschreven worden. Ook aanbevelingen uit andere evaluaties, waaronder deze van het Odysseusprogramma door het Rekenhof, werden door het FWO in belangrijke mate doorgevoerd.
- Op financieel vlak kende het FWO een stijging in beleidskredieten vanuit de Vlaamse overheid in vergelijking met de voorgaande periode. De besteding van deze middelen over de instrumenten is relatief stabiel, met gemiddeld 62% van het budget dat aan fundamenteel onderzoek gealloceerd wordt, 20% aan strategisch basisonderzoek, 10% aan onderzoeksinfrastructuur en 4% aan klinisch onderzoek. Vanuit de Vlaamse overheid, de leden van de raad van bestuur en het auditcomité is er tevredenheid over de financiële rapportering door het FWO, die tijdig, grondig en transparant verloopt. Uitdagingen op vlak van het financieel beleid zijn onder meer de krappe timing bij de afsluiting van de jaarrekening, het ad-hoc-karakter van de financiering van bepaalde instrumenten (bv. onderzoeksinfrastructuur), en onvoldoende middelen in het beleidskrediet om de streefcijfers inzake slaagkansen (33%) te realiseren.

WETENSCHAPPELIJKE WERKING

- ▶ Het portfolio aan financieringsinstrumenten van het FWO slaagt erin onderzoekers te ondersteunen doorheen hun hele onderzoeksloopbaan en is gericht op verschillende types onderzoek. Mogelijke aandachtspunten zijn kleinere hiaten in het portfolio (bijvoorbeeld het ontbreken van een aspirantenmandaat strategisch basisonderzoek met een maatschappelijke finaliteit) en een zekere mate van versnippering bij het instrumentarium voor onderzoeksprojecten.
- ▶ Het FWO voerde verschillende hervormingen door voor een verbeterde werking van het evaluatie- en selectieproces. Zo kwam er een nieuwe panelstructuur voor mandaten en projecten fundamenteel onderzoek. In 2018 werden verschillende verregaande wijzigingen doorgevoerd aan de toekenningsvoorwaarden en evaluatieprocedures, met overgangsmaatregelen in 2019 en een integrale implementatie van de hervormingen in 2020. Ook werd vanaf 2021 gewerkt aan de implementatie van een zogenaamde 'tweede as' of *brede research assessment*, wat inhoudt dat aanvragen niet enkel beoordeeld worden aan de hand van klassieke indicatoren zoals bibliometrische standaarden (de 'eerste as'), maar dat ook de bredere impact van onderzoek en onderzoekers – buiten de strikt wetenschappelijke context – in rekening gebracht wordt. De inspanningen van het FWO voor de tweede as worden echter nog niet duidelijk gepercipieerd door onderzoekers, wat wijst op een nood aan verdere communicatie hieromtrent. Uit de focusgroepen met individuele onderzoekers bleek verder nog dat er een verouderde perceptie bestaat over de manier waarop financieringsaanvragen binnen het FWO worden geëvalueerd en welke selectiecriteria hierbij worden gehanteerd.
- ▶ De FWO-dienstverlening, inclusief het hervormde evaluatie- en selectieproces, wordt positief ontvangen bij de aanvragers. Zo blijkt uit een bevraging in 2023 bij onderzoekers (zowel succesvolle als niet-succesvolle aanvragers) die een gemiddelde tevredenheidsscore van 6,9 op 10 toekenden aan de FWO-dienstverlening. De tevredenheid wordt nogmaals bevestigd door het klein aantal gegronde klachten van onderzoekers tijdens de periode van de samenwerkingsovereenkomst. Ook expertpanelleden zijn uitermate positief over het evaluatieproces: uit een bevraging in 2022 blijkt dat 95% van de respondenten het proces als goed, zeer goed, excellent of uitstekend ervaren.
- ▶ Qua internationalisering is het instrumentarium van het FWO voldoende gericht op de meerwaarde van internationale samenwerking en mobiliteit van onderzoekers. Voor internationale mobiliteit biedt het FWO een unieke mix van instrumenten door zowel in te zetten op uitgaande mobiliteit (via een uitgebreid aanbod aan reiskredieten) als op inkomende kennis (via het Odysseusprogramma). Bovendien nam het FWO deel aan verschillende internationale programma's, zoals Weave, ERA-NET/PP, Horizon 2020, verschillende bilaterale extra-Europese onderzoeksprojecten, en meer. Daarbij trad het FWO ook op als coördinator van het National Contact Point (NCP).
- ▶ Uit een bibliometrische screening door ECOOM voor de periode 2010-2021 blijkt dat onderzoekers met een vorm van FWO-financiering ongeveer viermaal zo veel wetenschappelijke artikels publiceerden als onderzoekers zonder een dergelijke financiering. Dat getuigt van een hoge productiviteit van FWO-onderzoekers. Ook de citatie-impact van artikels geassocieerd met FWO-financiering is enigszins hoger dan andere artikels. Weliswaar moet benadrukt worden dat Vlaamse onderzoekers in het algemeen zeer goede bibliometrische resultaten behalen.

BEREIK, STREEFDOELEN EN BENCHMARKANALYSE

- ▶ Het FWO hanteert toegangsbeperkingen die bepalen dat begunstigden verbonden moeten zijn aan een ontvankelijke Vlaamse (hoofd)onthaalinstituut. Uit een onderzoekersbevraging bij actieve onderzoekers in Vlaanderen en Brussel, uitgevoerd door Ipsos in opdracht van het Departement EWI in 2022, blijkt dat de meningen verdeeld zijn over de zinvolheid van deze beperkingen voor de programma's fundamenteel onderzoek en strategisch basisonderzoek.

- ▶ Overheen de evaluatieperiode 2019-2022 liggen de slaagkansen van de verschillende types mandaten tussen 26% en 30%. De slaagkansen voor aspiranten fundamenteel onderzoek en strategisch basisonderzoek zijn gestegen in vergelijking met de vorige evaluatieperiode, maar blijven gemiddeld nog onder het streefdoel van 33%. Voor de onderzoeksprojecten lagen de slaagkansen gemiddeld rond 22%, eveneens onder het streefdoel van 33%.
- ▶ Het FWO wist haar streefdoelen voor de samenwerkingsovereenkomst 2019-2023 – die gekoppeld zijn aan operationele doelstellingen – te realiseren en vaak ruim te overschrijden. Aandachtspunten hierbij waren dat de samenhang tussen operationele doelstellingen en streefdoelen soms weinig zichtbaar was, en dat streefdoelen soms weinig sturend waren of inzoomden op heel gedetailleerde elementen. Ook andere engagementen die opgelijst waren in de samenwerkingsovereenkomst werden allemaal verwezenlijkt.
- ▶ Uit een benchmarkanalyse blijkt onder meer dat de slaagkansen bij het FWO niet lager liggen dan bij vergelijkbare instrumenten van drie zusterinstellingen uit het buitenland (FWF, SNSF en SRC). Het FWO spendeert een groot aandeel (32,4%) van haar totale budget aan individuele loopbaanondersteuning via onderzoeksmandaten, in vergelijking met de zusterinstellingen (tussen 10,4% en 20,6%). Verder valt op dat het FWO een relatief korte termijn oplegt voor de aanvragers, in het bijzonder voor postdoctorale mandaten (maximaal drie jaar na het doctoraat voor junior postdocs en zes jaar voor senior postdocs versus maximaal vijf à acht jaar bij de zusterinstellingen).

BEOORDELING ONTWERP VAN BELEIDSPLAN 2024 – 2028

- ▶ De kern van de missie van het FWO, namelijk het stimuleren en ondersteunen van basisonderzoek, blijft relevant, maar het ontwerpbeleidsplan mist een gebalde formulering van de missie naar alle stakeholders toe.
- ▶ Er ontbreekt een duidelijk monitoringkader om de strategische doelstellingen op te volgen: het FWO geeft aan dat monitoring zoals in het vorige beleidsplan, waarbij strategische doelstellingen, via operationele doelstellingen aan streefdoelen werden gekoppeld, voor een te rigide systeem zorgt dat weinig eigen beleidsruimte biedt en een te tijdsintensieve rapportage vereist. In het ontwerp van beleidsplan worden nu enkel strategische doelstellingen vooropgesteld waarbij het evenwel nog ontbreekt aan een monitoringskader om deze op te volgen.
- ▶ De budgettaire impact van de voorgestelde acties voor de vier strategische doelstellingen wordt er 55,72 miljoen EUR aan extra middelen op jaarbasis gevraagd, wat een opstap in middelen van 12% betekent. Het FWO vraagt om er ook rekening mee te houden dat er bij nieuwe taken ook telkens rekening gehouden wordt met het apparaatskrediet en dat de overeenkomstige overhead meekomt samen met het beleidskrediet.
- ▶ In het ontwerpbeleidsplan is er enkel een groeiscenario maar geen nulsценario uitgewerkt. Op die manier lijkt het FWO abstractie te maken van de budgettaire realiteit van de diverse overheden in België en mist zij een kans om de eigen keuzes (zeker wat betreft de verdeling van de middelen) explicieter te maken naar beleidsmakers toe.
- ▶ Het ontwerpbeleidsplan geeft geen aandacht voor de vraag voor gelijke toegang tot de FWO-financieringsinstrumenten voor bestaande of potentieel nieuwe doelgroepen, en de positieve of negatieve effecten die dergelijke toegang zou kunnen teweegbrengen. In die zin is het FWO nog niet helemaal het huis van elke 'excellente onderzoeker, ongeacht van welke instelling deze afkomstig is'. Deze discussie wordt best op systemisch niveau benaderd, door het in kaart brengen van waarbij alle financieringsinstrumenten binnen het Departement EWI en het bespreken van eventuele verschuivingen in samenspraak met alle betrokken stakeholders.

5 / SWOT

Op basis van de gegevens die in de verschillende evaluatiestappen werden verzameld, zijn volgende sterke en zwakke punten van en opportuniteiten en bedreigingen voor het FWO in een SWOT-analyse samengevat.

5.1. Sterktes

- Bottom-up karakter van het FWO-portfolio voor de ganse onderzoeksloopbaan, alle disciplines, en verschillende types onderzoek.

Tijdens interviews met stakeholders en tijdens de focusgroepen werd de uitgesproken focus binnen de FWO-portfolio op bottom-up onderzoeksfinanciering (waarbij de onderzoeker of het onderzoeksconsortium zelf het thema van het onderzoek bepaalt), aangegeven als een uitgesproken sterkte van het FWO. De onderzoeksfinanciering staat zo ook open voor alle disciplines. Ook de balans in het instrumentarium waarmee een onderzoeker tijdens haar/zijn ganse onderzoeksloopbaan (zie [Figuur 1](#)) en voor verschillende types van onderzoek (fundamenteel onderzoek, strategisch basisonderzoek, onderzoeksinfrastructuur, ...) op basis van excellentie kan worden ondersteund, maakt onderdeel uit van het "unique selling point" (USP) van het FWO.

- Sterke klantgerichte en efficiënte FWO-administratie.

De FWO-administratie wordt door alle stakeholders geroemd om haar sterke klantgerichtheid en toegankelijkheid, en dit zowel bij de begunstigden als bij de beleidsmakers. Vragen worden snel en op een goed onderbouwde wijze beantwoord. Ook slaagt het FWO erin om haar basisopdracht, nl. het beoordelen en toekennen van onderzoeksfinanciering, op een zeer efficiënte wijze uit te voeren. Met een gemiddelde ratio van het apparaatskrediet ten opzichte van het beleidskrediet van het FWO van 3,8% in de periode 2019-2023 heeft het FWO een lage ratio in vergelijking met de benchmarkinstellingen.

- Continue evaluatie en optimalisering van interne processen en procedures.

Reeds vele jaren stopt het FWO heel wat energie in het continu evalueren en optimaliseren van haar eigen processen en procedures. Een belangrijke doelstelling hierbij is om de transparantie van het proces te verbeteren en om belangenconflicten te vermijden waardoor toekenningen niet fair zouden verlopen. Hierbij inspireert het FWO zich ook steeds op toonaangevende internationale "beste praktijken" en deelt het haar eigen ervaringen en praktijken met andere financieringsagentschappen. In het evaluatieproces wil het FWO zoveel mogelijk een 360°-blik hanteren door de invoering van interviews (voor de mandaten) of de rebuttal (voor projecten). Een andere sterkte is de invoering van de tweede as gericht op een brede research assessment, al moet de bewustwording hierrond nog wel verder groeien bij zowel onderzoekers als panelleden.

Tijdens de huidige samenwerkingsovereenkomst 2019-2023 werden de panelstructuur en panelsamenstelling van de fundamentele kanalen volledig herzien en dit via een brede nationale en internationale stakeholderconsultatie. Er werd een extra panel ingevoerd binnen het onderzoeksgebied van de medische wetenschappen.

- Functioneren van bestuursorganen en expertpanels in collegialiteit en gericht op het bereiken van een consensus.

De werking van de raad van bestuur van het FWO werd door een externe evaluator doorgelicht en over het algemeen goed bevonden. De raadsleden die door de onthaalinstellingen aangeduid werden, hanteren over het algemeen een open blik die de belangen van hun eigen instellingen weten te overstijgen. Beslissingen worden collegiaal en in consensus genomen. Tegelijk is er nog ruimte om het strategisch karakter van de raadsvergaderingen te verhogen.

- Als organisatie gericht op het creëren van bewustwording en draagvlakcreatie bij haar stakeholders.

Het FWO, en de FWO-administratie in het bijzonder, volgt internationale beleidsontwikkelingen goed op vanuit haar engagement in Europese en internationale initiatieven als Science Europe en CoARA. Deze internationale beleidsontwikkelingen worden op hun beurt vertaald naar de FWO-context en voor zover mogelijk geïntegreerd in de eigen processen en richtlijnen. Het FWO wil vooral het bewustzijn rond thema's (zoals Open Science, RRI, kennisveiligheid, grensoverschrijdend gedrag, ...) verhogen door aan de kar te trekken en draagvlak te creëren bij haar stakeholders. Voor veel van deze transversale thema's ligt de hoofdverantwoordelijkheid evenwel bij de instellingen zelf, zoals ook werd aangegeven door de onderzoekers tijdens de focusgroepen.

- Volledig op schema inzake (de vele) streefdoelen in de samenwerkingsovereenkomst en het beleidsplan 2019-2023.

Het FWO is erin geslaagd om alle strategische en operationele doelstellingen en de bijhorende streefdoelen uit de samenwerkingsovereenkomst te bereiken. Ook de vele doelstellingen uit het lopende FWO-beleidsplan 2019-2023 weet het FWO tot nu toe te behalen. Over de voortgang van de realisatie van de streefdoelen wordt jaarlijks uitvoerig en tijdig gerapporteerd aan de Vlaamse overheid, evenals aan de bredere groep van stakeholders via het publiceren van het jaarverslag op de website van het FWO. Ook als er tussentijdse vragen zijn naar informatieverstrekking naar het Departement EWI of het kabinet, antwoordt de FWO-administratie hier altijd snel en accuraat op.

- Actieve betrokkenheid binnen Europese en internationale initiatieven waarbij op verscheidene domeinen een voortrekkersrol wordt opgenomen.

Het FWO neemt een actieve rol op binnen Europese en internationale initiatieven. Alle geïnterviewden beamen dat het FWO internationaal goed ingebed is en het internationale gegeven goed opvolgt. Het FWO is stichtend lid van Science Europe en is vertegenwoordigd binnen alle zes werkgroepen van Science Europe. Hierdoor is de organisatie heel goed op de hoogte van alle internationale ontwikkelingen en probeert ze in haar continue verbeteringsdrang deze ook door te voeren in de eigen organisatie. Op verscheidene vlakken neemt het FWO een voortrekkersrol op (bv. rond Horizon Europe, de introductie van het DMP en Open Science, wetenschapscommunicatie, internationale samenwerking en bredere research assessment) waarvoor de organisatie erg wordt gewaardeerd.

5.2. Zwaktes

- Missie van het FWO mist scherpte.

Op dit moment is de missie van het FWO, zoals ook verwoord in het W&I-decreet, vooral een opsomming van financieringskanalen, wat weinig inspirerend is naar de buitenwereld toe. Elementen waarmee het FWO zich ook internationaal onderscheidt, worden hierdoor onvoldoende verkondigd naar de buitenwereld toe. Tijdens focusgroepen met onderzoekers en interviews met stakeholders werd dit ook aangekaart als een verbeterpunt.

- Organisatie nog te veel gericht op het behoud van evenwichten.

Vele beslissingen die door de raad van bestuur worden genomen, zijn erop gericht om geen te grote schokken te veroorzaken in de bestaande verdelingen en evenwichten tussen instellingen. Ook binnen het portfolio is dit het geval en krijgen beleidsmakers geen duidelijk antwoord op de vraag welke budgetverdeling het FWO zelf zou willen hanteren. Het is enerzijds positief dat men via draagvlakcreatie de organisatie en het portfolio stapsgewijs wil laten evolueren, maar anderzijds kan dit ook te behoudsgezind blijken. Zo is er volgens meerdere stakeholders nood aan meer openheid en gelijke toegang voor elke excellente onderzoeker. Dit zou men kunnen doen door nog meer de excellentie te laten spelen en dit niet te laten afhangen van tot welke instelling men behoort. Ook rond andere thema's wordt een zeker spanningsveld ervaren tussen het (meer progressieve) FWO als

administratie en het (eerder behoudsgezinde) FWO als stichting van openbaar nut. Hierdoor wordt er rond sommige thema's (zoals grensoverschrijdend gedrag, Open Science, ...) minder progressie geboekt dan de FWO-administratie soms zou willen.

- Raad van bestuur focust nog te veel op operationele agendapunten.

Zoals aangegeven wordt in de externe evaluatie van de bestuursorganen van het FWO en bevestigd werd in enkele interviews, is er binnen de raad van bestuur nog steeds veel focus op operationele agendapunten (bv. in verband met de optimalisatie van de processen). Dit laatste is uiteraard relevant en belangrijk omdat het de kerntaak van het FWO vormt. Tegelijk voelen stakeholders aan dat het strategisch karakter van de raad van bestuur kan groeien door meer inspirerend te werken bij het oplossen van beleidsvraagstukken. We denken hierbij aan het beter in kaart brengen van de complementariteit tussen het FWO en de BOF-financiering, in samenwerking met het Departement EWI. Dit veronderstelt tegelijk dat beleidsmakers een duidelijke richting aan het FWO geven met betrekking tot beleidstopics waarvoor het FWO zinvol kan meedenken.

- Onvoldoende intelligence (naar beleid en brede publiek) van de impact van de onderzoeksfinanciering.

Het FWO heeft, samen met de instellingen, in de huidige samenwerkingsovereenkomst stappen vooruit gezet in de aanlevering van metagegevens over gesteund onderzoek voor de FRIS-databank. Tegelijk beschikt het FWO over heel wat andere data in het kader van gegunde en niet-gegunde financiering die op dit moment nog onvoldoende ontgonnen worden of in de eerste plaats gebruikt worden voor het uitvoeren van haar kerntaken. Een gevolg hiervan is dat het FWO nog eerder beperkt communiceert over de resultaten en impact van het door haar gesteund onderzoek, terwijl zowel het beleid als de maatschappij in toenemende mate nood hebben aan dit soort van onderbouwde informatie.

- Onvoldoende bereik van en aandacht voor (nieuwe) doelgroepen in de FWO-werking (VWI's, Schools of Arts, ...).

In het ontwerpbeleidsplan 2024-2028 wordt er amper aandacht besteed aan de terugkerende vraag van onderzoeksinstellingen om op dezelfde wijze als de hoofdonthaalinstellingen toegang te krijgen tot het FWO-instrumentarium. Hiermee wordt de perceptie gevoed dat het FWO een financieringsinstelling van de gevestigde hoofdonthaalinstellingen is, waarbij het FWO onvoldoende duidelijk maakt waarom sommige onderzoekers striktere (toegangs)voorwaarden krijgen opgelegd bij bepaalde financieringsinstrumenten.

5.3. Opportuniteiten

- Intern op elkaar afstemmen van het portfolio van instrumenten (projecten, mandaten, infrastructuur, ...).

Er is een rijkdom aan data beschikbaar bij het FWO, op basis waarvan verdere interne intelligence kan opgebouwd worden. Gecombineerd met een bredere consultatie van stakeholders, kan deze ingezet worden om het portfolio van FWO-instrumenten nog meer op elkaar af te stemmen. Ook de aansluiting van FWO-instrumenten met onderzoeksfinancieringsinstrumenten van andere instanties (VLAIO, middelen via convenanten) moet blijvend bewaakt worden, via geregelde afstemming met deze actoren. Doel is om maximale complementariteit tussen deze instrumenten en minimale overlap te realiseren zodat onderzoekers via de best passende instrumenten financiering kunnen krijgen.

- Visie versterken over de positionering van het FWO.

Op dit moment ontbreekt het op verschillende domeinen van de onderzoeksfinanciering (bv. deelname aan internationale onderzoeksinfrastructuur, missiegedreven onderzoek, ...) aan een duidelijke en scherpe visie op basis waarvan beleidskeuzes kunnen worden gemaakt. Het FWO kan bijgevolg een actieve rol spelen om mee deze visie te ontwikkelen en haar eigen rol hierbij scherp te stellen op basis waarvan interne beleidskeuzes

kunnen worden gemaakt. We denken hierbij bijvoorbeeld aan haar rol als huis van de excellente onderzoeker, haar rol in maatschappelijke transformaties en missiegedreven onderzoek, haar rol in baanbrekend onderzoek, maar ook welke rol de organisatie wil spelen inzake wetenschapscommunicatie.

- [Communiceren naar het onderzoekslandschap om soms nog niet-actuele \(of foute\) perceptie over het FWO te verbeteren.](#)

Uit de focusgroepen met individuele onderzoekers bleek dat er nog een verouderde perceptie bestaat over de manier waarop financieringsaanvragen binnen het FWO worden geëvalueerd en welke selectiecriteria hierbij worden gehanteerd. Zo lijken onderzoekers er nog steeds vanuit te gaan dat vooral verdiensten uit het verleden en metrics bepalend zijn voor wie wel of niet gefinancierd zal worden. Een volgehouden en aangepaste communicatie over de gebruikte wegingsfactoren en scoreroosters lijkt aangewezen.

- [Verder exploreren van vernieuwende systemen \(bv. loterij\) om het selectieproces verder te optimaliseren.](#)

Recent is er veel beleidsaandacht rond de optimalisatie van het selectieproces van wetenschappelijk onderzoek, waarbij systemen als loting naar voren geschoven worden als een manier om zowel de kosten voor de aanvrager als voor de beoordeling door het FWO te verminderen. Loterijssystemen werden al in 2018 besproken op het FWO-conclaaf waarbij er ook gekeken werd naar enkele experimenten met loting in andere landen. Om ook zelf concrete ervaring op te doen met loting kunnen kleinschalige experimenten aangewezen zijn waarbij alle voor- en nadelen van het systeem nauwgezet in kaart worden gebracht. Hierbij zien we loting niet zozeer als een vervanging voor de evaluatie door de expertpanels, maar wel als een eventueel aanvullend mechanisme om een selectie te maken uit die groep van financieringsaanvragen die van goede kwaliteit zijn, maar onderling gelijk scoren zodat een evaluatiepanel geen eensluidend oordeel kan vormen over de rangschikking ervan.

- [Maximaliseren van intersectorale mobiliteit van onderzoekers en diversiteit van onderzoeksloopbanen door een nauwere samenwerking tussen het FWO en ondernemerswereld.](#)

Intersectorale mobiliteit van onderzoekers en diversiteit in onderzoeksloopbanen kan zowel voor de onderzoekswereld als voor de ondernemerswereld een waardevolle kruisbestuiving zijn. In de huidige samenwerkingsovereenkomst werd er door het FWO vooral ingezet op intersectorale mobiliteit bij postdoctorale onderzoekers. Er is echter nog ruimte om elkaars complementariteit meer met een open vizier te erkennen en als partners samen te werken om in beide richtingen opgedane kennis en competenties te valoriseren.

5.4. Bedreigingen

- [Ambitie om Vlaamse begroting structureel in evenwicht te brengen.](#)

De ambitie van de Vlaamse Regering om de begroting terug in evenwicht te brengen, kan resulteren in een budgettaire krapte die niet toelaat om groeipaden in financiering aan het FWO uit het verleden voor te zetten. Bijkomende druk kan er ook komen door de vraag van de instellingen naar een hogere basisfinanciering (de eerste geldstroom van onderzoeksfinanciering) of naar meer financiering via intra-universitaire competitie, wat ten koste kan gaan van onderzoeksfinanciering via interuniversitaire competitie.

- [Gebrek aan langetermijnperspectief vanuit de overheid voor internationale onderzoeksinfrastructuur.](#)

De voorbije jaren groeide de interesse voor het programma internationale onderzoeksinfrastructuur, maar was er weinig ruimte voor vernieuwing door gebrek bij de overheid aan een strategische visie en prioriteitsstelling rond lopende deelnames aan internationale onderzoeksinfrastructuren. Ook werd (internationale) onderzoeksinfrastructuur regelmatig via (weliswaar omvangrijke) ad-hoc-middelen gefinancierd. Bij afwezigheid van een duurzame financieringsbasis, zal het moeilijk worden om de lopende engagementen te blijven waarmaken en tegelijk ook voldoende slaagkansen te bieden aan nieuwe initiatieven.

- Toenemende bedreigingen op vlak van geopolitiek, cybersecurity en kennisveiligheid.

De voorbije jaren werkte het FWO aan haar kennisveiligheidsbeleid en deed het ook aanzienlijke inspanningen om het ISO 27001-certificaat inzake informatiebeveiliging te behalen. Toenemende geopolitieke spanningen kunnen de lopende en toekomstige internationale onderzoekssamenwerkingen ernstig schaden. Naast de directe impact op de selectie van landen waarmee samenwerking mogelijk blijft, is er ook indirect een belangrijke impact op internationale samenwerking doordat wetenschappelijke waarden zoals academische vrijheid, wederzijdse transparantie en wetenschapsethiek onder druk komen te staan. Dit dreigt ook invloed te hebben op het Open-Science-beleid van het FWO en van de internationale onderzoekswereld. Daarnaast brengt de geopolitieke situatie een mogelijk toenemende dreiging van cyberaanvallen met zich mee. Mocht het FWO slachtoffer worden van een cyberaanval zou dit, naast het verlies aan waardevolle data, ook de lopende processen kunnen blokkeren en hiermee de erg efficiënte toekenning van financiering kunnen verstoren.

6 / Aanbevelingen

De aanbevelingen die voortvloeien uit de evaluatie en uit de SWOT-analyse hebben we opgedeeld in 2 luiken, nl. aanbevelingen aan het adres van het FWO en deze gericht aan de Vlaamse overheid.

6.1. Aanbevelingen naar het FWO

1. Formuleer een heldere en scherpere visie voor het FWO.

De huidige missie/visie van het FWO mist op dit moment scherpheid en is vooral een opsomming van de verschillende financieringsinstrumenten waarvoor men bij het FWO terecht kan. Dit maakt onvoldoende duidelijk waar het FWO voor wil staan en is daardoor te vrijblijvend. De **kernelementen van een nieuwe visie** zouden wat ons betreft de volgende elementen moeten omvatten:

- **Excellentie:** Heel wat verbeteringen die het FWO de voorbije jaren heeft doorgevoerd waren gericht op het selecteren van de meest excellente onderzoeksvoorstellen, waarbij excellentie doorheen de jaren steeds meer dimensies omvat (bv. via de tweede as). Het FWO wil hét huis van de excellente onderzoekers worden, waarbij excellentie het ultieme selectiecriteria moet zijn en niet de instantie waartoe de onderzoeker of het onderzoeksteam behoort. Excellentie dient hierbij breed geïnterpreteerd te worden, is afhankelijk van het type onderzoek (verschillend tussen fundamenteel en strategisch basisonderzoek) en zal ook doorheen de tijd evolueren. "Excellentie" moet door het FWO duidelijk gedefinieerd worden waarbij de kernelementen vervat zitten in de eerste en tweede as en in de gehanteerde scoringsroosters.
- **Bottom-up karakter van het onderzoek doorheen de ganse onderzoeksloopbaan:** Dit zijn volgens onderzoekers en belanghebbenden uitgesproken en heel sterke kenmerken van de FWO-financieringsportfolio en moeten wat hen betreft absoluut de kern blijven. Top-down gericht onderzoek kan binnen het FWO, echter zonder in te boeten op de middelen voor bottom-up onderzoek.
- **Impact van het onderzoek:** Het onderzoek dat via het FWO gefinancierd wordt, is gericht op het uitdiepen van kennis (in lijn met de baseline 'Opening new horizons') of gericht op het welzijn (in heel brede zin) of als antwoord op maatschappelijke uitdagingen.

In lijn met deze visie is het aangewezen dat het FWO nog meer expliciteert welke keuzes het zelf wil maken in de portfolio (welk gewicht moeten de instrumenten, types onderzoek of onderzoeksactiviteiten, profielen van onderzoekers (bv. fase in de loopbaan) krijgen). Op basis hiervan en na afstemming met de Vlaamse overheid (en ruimere stakeholders) kunnen de FWO-programma's verder gestroomlijnd en gerationaliseerd worden (te overwegen is bijvoorbeeld of het EOS-programma in Weave geïntegreerd kan worden).

Een scherpere visie zal helpen om:

- Intern de portfolio van instrumenten te stroomlijnen en op elkaar af te stemmen.
- Duidelijker te maken aan alle stakeholders waarvoor men bij FWO terecht kan, en waarvoor niet. Indien er bepaalde redenen zijn om een programma voor te behouden voor specifieke doelgroepen, is het belangrijk duidelijk te argumenteren naar belanghebbenden en betrokken doelgroepen waarom dit werd beslist.
- Zichzelf duidelijker te positioneren in termen van het 'huis van de excellente onderzoeker' in het bredere onderzoeksfinancieringsbeleid, in de rol van het FWO in grote maatschappelijke transformaties en missiegedreven onderzoek, en in bredere beleidsvelden als wetenschapscommunicatie.

2. Verruim de doelgroepwerking in lijn met deze visie.

Met de inkanteling van SBO is de doelgroep van het FWO verruimd. Tegelijk heeft nog niet elke excellente onderzoeker dezelfde kansen om autonoom financiering aan te vragen omdat er in de huidige decreten en besluiten of in de FWO-reglementen beperkende regels worden opgelegd naar ontvankelijkheidscriteria.

Een eerste stap richting een ruimere doelgroepwerking, is het in kaart brengen van de budgettaire en organisatorische impact die het volledig toegankelijk maken van het FWO voor onderzoekers - ongeacht hun instelling - zou hebben⁹. Verschillende scenario's kunnen hierbij uitgewerkt worden zodat de Vlaamse overheid een beter zicht krijgt op de budgettaire impact die een verruiming van de doelgroep in deze verschillende vormen zou hebben (vereiste werkmiddelen én apparaatsmiddelen). In het bijzonder voor School of Arts dringt zich een oplossing op voor de financiering van fundamenteel en strategisch basisonderzoek binnen de contouren van het FWO.

Het is belangrijk dat de stem van de verschillende begunstigden in dezelfde mate gehoord wordt. Het is aangewezen om minstens de (door de instellingen gewaardeerde) consultatie in het kader van de hervorming van de expertpanelstructuur te herhalen en deze bij voorkeur te verankeren in de FWO-organisatie. Zo lijkt ons een ruimere vertegenwoordiging van begunstigden wenselijk in de werkgroep onderzoeksbeleid (daar waar er nu enkel vertegenwoordigers van universiteiten en SOC's in vertegenwoordigd worden), maar ook van de dossierbeheerder van het Departement EWI (als raadgevend lid). Een verdere uitbreiding van de raad van bestuur is op dit moment nog niet aan de orde.

De ingevoerde maatregel om een maximumtermijn te zetten op de periode tussen het behalen van een masterdiploma of PhD en het starten van een wetenschappelijk onderzoek, vormt een mogelijke beperking voor de mobiliteit van onderzoekers vanuit niet-academische omgeving (terug) naar onderzoek, en gaat in tegen de inspanningen die het FWO doet inzake de tweede as. Het is aangewezen om de impact van deze maatregel te onderzoeken op het verminderen van het aantal aanvragen en de homogenisering van

⁹ Hierbij moet erover gewaakt worden dat het FWO niet in het vaarwater van VLAIO komt of de staatssteunregels zou schenden.

de doelgroep (de redenen waarom deze maatregel is ingevoerd) en dit af te wegen tegenover de a priori beperkende invloed ervan.

3. **Draag verder bij aan intelligence van gefinancierd fundamenteel en strategisch basisonderzoek.**

De voorbije jaren werd er door het FWO, de kennisinstellingen en FRIS een serieuze stap voorwaarts gezet om data over gefinancierde projecten te ontsluiten. Tegelijk blijkt ook dat zowel bij het Departement EWI als bij het FWO de capaciteit beperkt is om deze databank optimaal te valoriseren, waardoor sommige beleidsvragen onvoldoende beantwoord kunnen worden. Ook de terugkoppeling vanuit FRIS naar het FWO blijft door de beperkte bestaffing bij FRIS onderbenut.

We bevelen aan om de succesvolle samenwerking te continueren en in samenspraak en cocreatie met de relevante stakeholders (kabinet, Departement EWI, instellingen, ...) afspraken te maken rond welke intelligence prioritair moet worden opgebouwd en wie het best geplaatst is om dit op te nemen, en dit zowel vast te leggen in de volgende samenwerkingsovereenkomst als in jaarplannen. Ook indien de Vlaamse overheid beleidsvoorbereidende input nodig heeft vanuit het FWO, is het aangewezen dat het FWO, zoals ze ook deed in de huidige periode van de samenwerkingsovereenkomst, de nodige input verschaft in beleidsvoorbereidende adviezen en dit vanuit een cocreatie perspectief.

Impact van onderzoek aantonen is heel uitdagend gezien de soms erg lange periode tussen het moment van het onderzoek en de ontwikkeling tot een mogelijke toepassing. Bovendien kent onderzoek soms toepassingen in heel andere domeinen dan aanvankelijk gedacht. Het is daarom zinvol om via gerichte gevalstudies in kaart te brengen of en hoe baanbrekend en grensverleggend fundamenteel onderzoek geleid heeft tot concrete toepassingen. Dit zal tevens een beter inzicht geven in het proces en het belang van wetenschappelijk onderzoek. Het valt ook te onderzoeken in welke mate informatie uit rapporteringen ontsloten kan worden (bv. via AI op langere termijn) en hoe hier zinvol, en met respect voor de positie van de onderzoeker(s) en onthaalinstellingen, over gecommuniceerd kan worden naar beleidsmakers en geïnteresseerde stakeholders.

4. **Zet verder in op de communicatie naar de doelgroepen**

Tijdens de consultatie van individuele onderzoekers bleken er nog achterhaalde percepties te bestaan over de processen en werking van het FWO. In het bijzonder de wijzigingen die de voorbije jaren werden doorgevoerd in zowel de selectie- als evaluatieprocedures leken nog niet volledig doorgedrongen tot de onderzoeksgemeenschap. In sommige gevallen gaat het zover dat men op basis van verkeerde percepties twijfelt om zich kandidaat te stellen voor financieringsinstrumenten omdat men denkt onvoldoende kans te maken op financiering. Zo viel het op dat in de hoofden van aanvragers nog steeds erg leeft dat studieresultaten of metrics de voornaamste factor zijn waarmee rekening gehouden wordt, vaak op basis van oudere ervaringen. Het toegenomen gewicht dat er in de voorbije jaren ging naar het onderzoeksvoorstel zelf of naar de tweede as, is op dit moment nog niet volledig doorgedrongen bij de doelgroep. Voor de tweede as is dit aannemelijk vermits dit pas recent werd ingevoerd en het de nodige tijd zal vergen vooraleer dit zowel bij de aanvragers als bij de expertpanels voldoende ingang gevonden heeft. Een volgehouden communicatie hierover, en een meer expliciete communicatie over wegingsfactoren in het bijzonder, zal de perceptie rond de selectie- en evaluatieprocedures helpen bijstellen en de transparantie blijven waarborgen.

Inzake wetenschapscommunicatie over onderzoek gefinancierd door het FWO, zijn er verdeelde stemmen over wie welke rol moet spelen en wie trekker moet zijn voor wetenschapscommunicatie richting specifieke doelgroepen. Het is daarom belangrijk dat het FWO afspraken maakt met het kabinet, het Departement EWI en de instellingen (inclusief de expertiscellen wetenschapscommunicatie en/of de

communicatiediensten), evenals met VLAIO en andere (structurele) partners wetenschapscommunicatie, ook met respect voor de positie van de onderzoeker zelf.

5. Blijf werken aan het carrièreperspectief voor onderzoekers

In de aflopende samenwerkingsovereenkomst heeft het FWO, samen met de universiteiten, gewerkt aan het explicieter maken van het carrièreperspectief van onderzoekers, zowel binnen als buiten een academische context. De 'passerelle' die gecreëerd werd om tijdens postdoctorale mandaten ervaring op te doen binnen de private sector en de overheid was alvast een verdere stap om intersectorale mobiliteit te verbeteren. Blijvend informeren van onderzoekers hierover, evenals over andere mobiliteitsbevorderende maatregelen, is belangrijk. Dit kan bijvoorbeeld via inspirerende getuigenissen van FWO-alumni die de academische onderzoekswereld verlaten hebben. In deze getuigenissen kunnen diverse carrièrepaden van onderzoekers inzichtelijker gemaakt worden naar toekomstige, nieuwe en meer ervaren onderzoekers. Afstemming is ook nodig met de onthaalinstellingen, die hierin de eerste verantwoordelijkheid hebben, rond een rolverdeling. Via hun Doctoral Schools en de loopbaanbegeleidingsdiensten binnen de onthaalinstellingen, hebben ze immers al belangrijke stappen gezet om onderzoekers te begeleiden in hun onderzoekslapbaan.

Zoals hierboven al aangehaald, omvatten de FWO-reglementen soms nog beperkende maatregelen zoals de beperking naar toegang tot mandaten voor onderzoekers die al te lang geleden hun master of doctoraatsdiploma haalden maar in tussentijd waardevolle ervaring hebben opgedaan buiten de academische omgeving. Deze beperkende maatregel heeft volgens sommigen meer nadelen (bv. beperking inkomende intersectorale mobiliteit; brede research assessment) dan voordelen (bv. beheersen van aanvragen en slaagkansen, homogenere doelgroepen). Zoals hierboven al aangegeven gaat het wellicht over eerder beperkte aantallen onderzoekers, waardoor de impact van de bestaande maatregel beperkt blijft. Zoals vermeld in aanbeveling 2, is het daarom aangewezen om inzicht te vergaren in de mogelijke impact en een geïnformeerde afweging te maken van voor- en nadelen. Mogelijk is de meerwaarde van (al dan niet beperkende) maatregelen anders voor verschillende instrumenten of fasen in de onderzoekersloopbaan.

Ook moedigen we het FWO aan om blijvend in overleg te gaan met de werkgevers in de niet-academische sector en hierbij vooral op zoek te gaan naar een win-win gericht op complementariteit en partnerschap. Aangezien minder dan 20% van de onderzoekers met een doctoraat een academische carrière uitbouwt en dus meer dan 80% doorstroomt naar een niet-academische loopbaan en/of in het bedrijfsleven terechtkomt, is het belangrijk dat de overgang van deze onderzoekers naar een niet-academische omgeving zo vlot mogelijk kan gebeuren.

6.2. Aanbevelingen naar de Vlaamse overheid

1. Werk samen met de stakeholders aan een langetermijnpad voor financiering van fundamenteel en strategisch basisonderzoek.

De voorbije zes à zeven jaar heeft de Vlaamse overheid via verscheidene opstappen van het budget van het FWO een antwoord geboden op het breed gedragen pleidooi van de Vlaamse onderzoeksgemeenschap voor meer middelen. Deze investering - samen met de investeringen in de BOF - heeft de Vlaamse onderzoeksgemeenschap in staat gesteld om haar excellentieniveau verder te verhogen, wat ook resulteerde in een heel sterk hefboomeffect richting het binnenhalen van Europese financiering (waar

Vlaanderen een netto-ontvanger is). Toch blijven overheidsinvesteringen in O&O&I nog steeds onder het beoogde niveau van 1%.

Inzake visie-ontwikkeling rond belangrijke Europese en internationale ontwikkelingen op het vlak van onderzoeksfinanciering werden er weliswaar stappen gezet, maar blijven er nog steeds onopgeloste vragen. Een van de oorzaken is de afwezigheid van voldoende intelligence om eventuele wijziging en vernieuwing in het beleid op te baseren, bijvoorbeeld rond complementariteit van verschillende financieringsinstrumenten en meerwaarde van deelname aan bepaalde onderzoeksinfrastructuren. Het opbouwen van meer en weloverwogen intelligence rond dit soort aspecten en een breed gedragen visie-oefening met input van alle stakeholders kunnen helpen om de visie verder vorm te geven.

Inzake onderzoeksinfrastructuur is er nog geen uitgesproken visie vanuit de Vlaamse overheid, hoewel er daar wel belangrijke budgettaire uitdagingen afkomen op het FWO en de Vlaamse overheid. Tot nu toe werd telkens via (soms omvangrijke) ad-hoc-budgetimpulsen een oplossing gevonden, maar gezien het toenemend belang van state-of-the-art onderzoeksinfrastructuur, stelt zich meer en meer de vraag hoe dit op een meer duurzame manier aan te pakken. Een duidelijke visie en een hierop duidelijk gefundeerde keuze van wat verder te zetten, bijkomend te ondersteunen of niet meer te ondersteunen, is dan ook dringend nodig.

Tot slot geven stakeholders ook aan dat de verankering van de FOSB, waarvan de coördinatiehub is ondergebracht bij het FWO, voor de komende periode belangrijk is. Ook in de verdere ontwikkeling van het Open-Science-beleid in Vlaanderen kan de rol van het FWO op een duurzame manier verder geëxpliciteerd worden. Hierbij kan er ook bekeken worden waar dit dan het best binnen Vlaanderen verder vorm wordt gegeven.

2. **Waak erover dat het FWO hét huis wordt van elke excellente onderzoeker in Vlaanderen.**

Op dit moment is het FWO nog niet hét huis van elke excellente onderzoeker omdat er nog steeds binnen sommige instrumenten verschillen gemaakt worden inzake ontvankelijkheid van de instellingen die kunnen deelnemen aan de programma's.

Aan FWO wordt in aanbeveling 2 gevraagd om de budgettaire impact van een volledige openstelling van de toegang voor elke onderzoeker in Vlaanderen, onafhankelijk van de instelling waartoe deze onderzoeker behoort, te onderzoeken. De Vlaamse overheid kan hierin ook een rol in spelen door deze oefening aan te moedigen en te bekijken hoe de budgettaire impact voor bestaande doelgroepen zo neutraal mogelijk kan worden gehouden. Belangrijk is om erover te waken dat elke excellente onderzoeker in Vlaanderen eenzelfde toegang heeft tot onderzoeksmiddelen als een excellente onderzoeker bij de huidige hoofdonthaalinstellingen.

3. **Expliciteer beter de verwachtingen naar het FWO en zorg voor voldoende return richting het FWO.**

In de huidige samenwerkingsovereenkomst werd er voor verscheidene zaken beroep gedaan op het FWO om beleidsinitiatieven mee te ondersteunen en/of de impact ervan te vergroten. We denken hierbij aan FRIS, de FOSB, de NCP-werking, ... Hierbij toonde het FWO zich op basis van haar expertise en efficiëntie bereid en in staat om een zinvolle bijdrage te leveren aan het gevoerde beleid. Op haar beurt verwacht ook het FWO dat ze voldoende return hiervoor in de plaats krijgt (bv. gegevens uit de FRIS-databank om de aansluiting van het door haar gefinancierd onderzoek op vervolgonderzoek beter in kaart te kunnen brengen).

Soms ontbreekt het echter aan een uitgesproken verwachting of een voldoende explicitering over welke rol het FWO moet opnemen (en welke niet). Dit maakt het voor het FWO niet evident om met de huidige bestaande in te zetten op de juiste klemtonen, omdat er ook wisselende verwachtingen rond zijn. Zo heerst er bijvoorbeeld onduidelijkheid over welke rol het FWO geacht wordt te nemen inzake wetenschaps-

communicatie, welzijn van onderzoekers of grensoverschrijdend gedrag in onderzoek. Deze onduidelijkheid ontstaat ook doordat ook andere stakeholders op dit vlak verantwoordelijkheden opnemen, met overlap tot gevolg en waarbij het FWO rekening moet houden met verschillende snelheden waarmee individuele instellingen progressie kunnen of willen maken. Het zou verhelderend zijn voor het FWO om een duidelijkere en op duurzaamheid gerichte visie en (aan andere actoren complementaire) taakstelling te krijgen op dit vlak.

4. **Herbekijk de toewijzing van instrumenten aan het FWO.**

De toegang tot middelen voor middelzware infrastructuur is op dit moment voorbehouden aan universiteiten en wordt verdeeld op basis van de BOF-sleutel, waarbij er enkel intra-universitaire competitie speelt en geen interuniversitaire competitie zoals bij de andere instrumenten in de FWO-portfolio. Bovendien speelt het FWO een eerder beperkte rol bij de selectie van de voorstellen. In lijn met de visie van het FWO kan dit programma beter binnen de BOF ingepast worden. De huidige betrokkenheid van het FWO levert weinig meerwaarde op voor Vlaanderen.

Een ander instrument, iBOF, leunt dan weer veel dichter aan bij het DNA van het FWO omdat men er interuniversitaire samenwerking mee wil stimuleren. Bovendien heeft het FWO de nodige expertise om benodigde selectie- en evaluatieprocedures op een kostenefficiënte wijze uit te rollen.

5. **Optimaliseer verder de werking van de bestuursorganen van het FWO.**

De huidige regeling waarbij de timing van de vernieuwing van de raad van bestuur gekoppeld is aan de aanstelling van de nieuwe regering is voor het FWO, als extern verzelfstandigd agentschap (EVA), van weinig meerwaarde. Deze regeling kan de continuïteit van de raad van bestuur in het gedrang brengen, waardoor huidige sterktes, nl. het collegiale en op consensus gebaseerde beslissingsproces, onder druk kunnen komen te staan. De vernieuwing van de raad van bestuur kan daarom beter gefaseerd gebeuren. De Vlaamse overheid kan ook een rol spelen in het steunen van de voorgestelde verjonging en betere diversiteit (niet enkel op het vlak van gender, maar ook op het vlak van etnisch-culturele achtergrond) binnen de raad van bestuur.

